

לו ע"ב

[א-ב] נמ' טרוקנין חייבין בחלה - תא"מ. שם כי אתא רבין אר"י טרוקנין חייבין בחלה - כצ"ל.

אור אליהו

סוברת שטרוקנין חייבין בחלה, ורבי יוחנן חולק וסובר שטרוקנין פטורים מחלה. אמנם בש"ס של רבינו היו תיבות אלו של "טרוקנין חייבין בחלה" מחוקות¹²⁴. ובדברי רבין גרס רבינו: "כי¹²⁵ אתא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין חייבין בחלה"¹²⁶ - בן צריך לומר¹²⁷. ולפי גירסא זו הגמ' מביאה רק את דעת רבי יוחנן שטרוקנין חייבין בחלה.

תיבת "וסוף" והיינו שצריך לגרוס: "כהן גדול תחלת וסוף כל ברכה וברכה"¹²⁰. ולפי גירסא זו, כהן גדול צריך לכרוע בכל ברכה וברכה גם בתחילתה וגם בסופה¹²¹. [א-ב]¹²² בגמ': "טרוקנין חייבין בחלה. וכי אתא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין פטורין מן החלה", כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'¹²³. ולפי גירסא זו, הדעה הראשונה

122. בש"ס וילנא הובאו ההגהות הנפרד, אמנם לצורך הבנת הענין צירפנו אותן, כי הן קשורות זה בזה.

123. וכתב האור זרוע (חלק א הלכות ברכת המוציא סימן קמח) שכן היא הגירסא "בספרים שלנו" (ועיין הערה 127). וכן הביא הריטב"א שגרסו הגאונים: "מאי טרוקנין כובא דארעא - פירוש שבכירה עצמה עושיין כמין גומא ומסיקין אותה, ונותנין שם קמח ומים, ומגבלין אותו לשם, ונאפה שם, ואע"ג דליכא גלגול, מכל מקום כל שהוא פת חייב בחלה. והגאונים גורסים פטורה מן החלה, דכיון דליכא גלגול כלל פטורה". ועיין תלמידי רבינו יונה (ד"ה טריתא).

124. וכן משמע שגרס הרא"ש (ו, יא) ועיין להלן הערה 127.

125. "כי" בלא אות ו', שכיון שלא גורסים לפני כן את התיבות "טרוקנין חייבין בחלה" אין צורך באות ו', ועיין הערה 127.

126. וכן היא הגירסא (בלא התיבות "טרוקנין חייבין בחלה" וכן בדברי רבין "חייבין בחלה") בכת"י: מינכן 95, פריס 671 וקטע גניזה אוקספורד. Heb. e. 76/90-97.

127. וכן מבואר בירושלמי (חלה א, א): "רבי יוחנן אמר טריקטא חייבת בחלה". וכן כתב הרא"ש (שם): "כי אתא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין

הדבר מוכרח כן, דהא כבר הוא חמור מהדיוט בכריעת סוף כל ברכה וברכה. ואולם גם מרן הגר"א ז"ל הגיה בדברי רבי יצחק בר נחמני תחלת וסוף כל ברכה וברכה, והוא כדברי אמור"ר הגאון ז"ל".

120. וכעין זה בכת"י מינכן 95 ופריס 671: "כהן גדול בתחילת כל ברכה וברכה, ובסוף כל ברכה וברכה".

121. וכן הגירסא בילקוט שמעוני (מלכים א רמז קצב): "כהן גדול תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה". וכן היא הגירסא בחידושי הרא"ה, ספר השלחן (הלכות תפילה שער ג), מנורת המאור (פרק ד ענוה). וכן הגיה בהגהות בן אריה.

והנה כתב הרמב"ם (תפילה ה, י): "במה דברים אמורים בהדיוט, אבל כהן גדול כורע בתחילת כל ברכה ובסוף כל ברכה". וכתב הכסף משנה (שם): "ונראה שהיה בגירסת רבינו ככהן גדול תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה". אמנם הביא הסבר נוסף שגם לגירסא "תחילת כל ברכה וברכה" צריך לכרוע גם בסוף כל ברכה וברכה: "או בתחילת כל ברכה וברכה דאמר ר"י בר נחמני אסוף כל ברכה וברכה דקאמר ר"ש בן פזי סמין, דלאוסופי עליה אתא, ובעינן דליכרע בתחלת כל ברכה וברכה, ובסוף כל ברכה וברכה" וכן כתב (כתירוץ השני) בלחם משנה.

מ ע"ב

[א] גמ' מן תאנים - צ"ל תאיני חוורתא.

אור אליהו

במסכת נדה (מז ע"א) בוחל, איזהו בוחל משילבינו ראשיהם, ואיתא בירושלמי (דמאי א, א) אלו הן שיתין, רשב"א אמר, שהן יוצאין מתחת העלין. וזה פירוש הגמ' משילבינו ראשיהם, שהיא בעצמה כשתגמור אינה לבן, רק כשמתחיל לצאת מן העלין הוא לבן, וזה תאינה חוורתא¹²⁸. ומבואר מזה שהפטור של דמאי בשיתין הוא רק במצב שהם תאני חוורתא, היינו כשהתחילו להלכין.

[א] בגמ': "שיתין, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מין תאנים", כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'. ולפי גירסא זו מבואר ששיתין הוא סוג של תאנה, והדין ששיתין פטורים מדמאי הוא בכל המצבים של אותו סוג של תאנה. אמנם לדעת רבינו צריך לומר "תאני חוורתא" במקום "מין תאנים". וביאור הדברים כתוב בשנות אליהו (דמאי א, א בפירוש הארוך): "השיתין - הוא תאנא חוורתא, דאיתא

בירושלמי כו'. הרא"ש שם ובהלכות חלה סימן ג". ומשמע שרבינו בביאורו לשו"ע כן גורס בתחילת הסוגיא את התיבות "טרוקנין חייבין בחלה", אלא שבמקום לגרוס אח"כ "וכי אתא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין פטורין מן החלה", גרס "וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין חייבין בחלה". ולפי גירסא זו דברי רבי אבין הובאו לסייע לדעה הראשונה שמחייבת טרוקנין בחלה (וכן הביא גירסא זו באמרי נועם). ומכל מקום אם גורסים "כי אתא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין חייבין בחלה", אין נפקא מינה אם גורסים לפני כן גם "טרוקנין חייבין בחלה", שבין כך ובין כך בגמ' הובאה רק דעה אחת והיא, שטרוקנין חייבין בחלה ודו"ק.¹²⁸ והוסיף בשנות אליהו (שם): "ומאי דאיתא במסכת ברכות מ' ב' שיתין וכו' אר"י מין תאנים טעות סופר, וצריך לומר תאנא חוורתא". ובאמרי נועם כתב: "שיתין אמר רבה בב"ח מן תאנים - טעות סופר וצריך לומר תאני חוורתא, דאיתא בירושלמי ק"נ ימין יש בשיתין, משהתחילו לפרוח עד שיוציאו עלין נו"ן ימים, ומעלין עד שמתלבנין נו"ן ימים, דתנן במסכת מעשרות התאנים משילבינו, ופירוש משילבינו ראשיהן, ומשמלבין עד גמר פרים גם כן נו"ן יום, ומתחילה הם אדומים".

חייבים בחלה. הכי גרסינן ולא גרסינן פטורין. והכי איתא בירושלמי, רבי יוחנן אמר טרוקנין חייבין בחלה, ואומר עליהם המוציא, ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח". וכן כתב הרא"ש בהלכות קטנות (מנחות ג), וכן בתוספותיו (ד"ה כ). [וממה שגרס הרא"ש "כי אתא" ולא "וכי אתא" מבואר שלא גרס כגירסא שלפנינו, לפני דברי רבין בשם רבי יוחנן, "טרוקנין חייבין בחלה" ודו"ק]. וכן גרסו בתוספות רבי יהודה החסיד משירלאון ובפסקי רי"ד. וכתב הדברי דוד שכן היא גירסת הרמב"ם (בכורים ז, יב), וכן הוא בפסקי חלה לרשב"א (שער א ד"ה ח גרסינן). וכן הביא האור זרוע (שם) בשם רבו רבינו יהודה ב"ר יצחק. וכן נראה שגרס רב האי גאון וכמו שהביא דבריו הרשב"א (לח ע"א): "וכן נראה מלשון ר"ה גאון ז"ל וזה לשונו, טריקני דהוא כובא דארעא מאפה ולא בתנור, אלא על הארץ חייב בחלה כדר' אבין אמר רבי יוחנן".

כתב השו"ע (יר"ד שכא, ה): "טריתא, דהיינו עיסה שבלייתה רכה ושופכין אותה על הכירה ומתפשט עליה ונאפית, פטורה. אבל אם יש בכירה גומא ושופכין אותה לתוכה, חשוב לחם וחייב". ומבואר שטרוקנין חייבין בחלה. וכתב רבינו בביאורו לשו"ע (ס"ק ז): "אבל אם כו' - שם טרוקנין כו' וכן כי אתא רבין כו' חייבין בחלה כצ"ל. וכן הוא